

بار دیگر به دو جهان بینی مادی و الهی بیندیشید. مادیون معیار شناخت در جهان بینی خویش را «حس» دانسته و چیزی را که محسوس نباشد، از قلمرو علم بیرون می‌دانند و هستی را همتای ماده دانسته و چیزی را که ماده ندارد، موجود نمی‌دانند. قهراً جهان غیب مانند وجود خداوند تعالی و وحی و نبوت و قیامت را یک‌سره افسانه می‌دانند. در حالی که معیار شناخت در جهان بینی الهی اعم از «حس و عقل» می‌باشد و چیزی که معقول باشد، داخل در قلمرو علم می‌باشد — گرچه محسوس نباشد. لذا هستی اعم از غیب و شهادت است و چیزی که ماده ندارد، می‌تواند موجود باشد و همان‌طور که موجود مادی به «مجرد» استناد دارد، شناخت حسی نیز به شناخت عقلی متکی است. قرآن مجید اساس تفکر مادی را نقد می‌کند و به آنان که بر این پندارند که خدا نیست و گرنه دیده می‌شد: «لن تؤمنن لک حتی نری اللّٰه جهرۃ»: می‌فرماید: «لا تدرکه الابصار و هو یدرک الابصار و هو اللطیف الخبیر».

پیام امام خمینی (ره) به گورباچف — ۱۱/۱۰/۱۳۶۷

فهرست مطالب

۳۴	– سنخیت علت و معلول	۱	فصل اول: کلیات (۱)
۳۵	– تسلسل علل، باطل است	۲	– مابعدالطبیعه
۳۵	– برهان فارابی	۲	– روش مابعدالطبیعه
۳۷	– برهان وجوب و امکان (برهان سینوی)	۴	– هدف مابعدالطبیعه
۳۸	– نظام متقن	۴	– چرا فلسفه بیاموزیم؟
	– اهمیت بحث علیّت و جایگاه آن در	۵	– فطرت اول و ثانی
۳۹	پژوهش‌های علمی	۷	– دین و فلسفه
۴۳	– مراتب موجودات در نظام هستی	۸	– نگاهی به آیات و روایات
		۱۲	– روش پیشوایان دین
۴۵	فصل پنجم: نمایندگان مکتب مشاء (۱)		
۴۵	فارابی	۱۴	فصل دوم: کلیات (۲)
۴۶	– شخصیت اخلاقی	۱۴	– آشنایی مسلمانان با فلسفه یونان
۴۷	– شخصیت علمی و فلسفی	۱۴	– نهضت ترجمه
۴۸	– فلسفه‌ی سیاسی	۱۶	– ترجمه‌های فلسفی
۴۸	– سعادت و مدینه	۱۸	– تأثیر در تفکر مغرب زمین
۴۹	– مدینه‌ی فاضله	۱۹	– تکامل فلسفه‌ی اسلامی
۵۰	– ریاست مدینه‌ی فاضله		
۵۰	– سیاست و سعادت	۲۰	فصل سوم: مبانی حکمت مشاء (۱)
۵۱	– مدینه‌ی جاهله	۲۰	– اصل واقعیت مستقل از ذهن
۵۱	– معلم ثانی	۲۱	– مغایرت وجود و ماهیت
		۲۳	– وجوب و امکان و امتناع
۵۳	فصل ششم: نمایندگان مکتب مشاء (۲)	۲۴	– مواد قضایا
۵۳	ابن سینا	۲۴	– تقسیم وجود
۵۶	– زندگی پرماجرا		
۵۷	– تألیفات و شاگردان	۲۶	فصل چهارم: مبانی حکمت مشاء (۲)
۵۹	– ابن سینا و طبیعت	۲۶	– علت و معلول
۶۲	– انسان و جهان	۲۶	– علیّت چیست؟
۶۲	– عشق به هستی	۲۷	– اهمیت اصل علیت
۶۳	– غفلت از مبادی هستی	۲۸	– ملاک نیازمندی معلوم به علت
۶۵	– حکمت مشرقی	۳۰	– علت تامه و علت ناقصه
۶۶	– مضمون حکایات	۳۱	– وجوب علیّی و معلولی
۶۷	– تأثیر ابن سینا	۳۳	– وجوب مقدم بر وجود

۹۳	فصل دهم: صدر المتألهین
۹۴	– دوران گوشه‌گیری
۹۶	– اشراق ربانی
۹۶	– شخصیت اخلاقی و مقام علمی
۹۷	– آثار و تألیفات
۹۷	– مشرب تحقیق
۹۸	– اسفار اربعه
۱۰۰	فصل یازدهم: مبانی حکمت متعالیه
۱۰۰	۱ – اصالت وجود
۱۰۳	۲ – تشکیک وجود
۱۰۴	۳ – فقر وجودی
۱۰۶	۴ – حرکت جوهری
۱۱۰	– تکامل جهان
۱۱۱	– حلال مشکلات
۱۱۲	فصل دوازدهم: حکمای معاصر
۱۱۲	– علامه طباطبائی
۱۱۵	– مقام فلسفی
۱۱۵	– ادراکات اعتباری
۱۱۷	– بایدها و نبایدها
۱۱۸	– هست‌ها و بایدها
۱۱۹	– نظر علامه طباطبائی
۱۲۱	– ارزش شناخت و اصل علیّت
۱۲۲	– علیّت چیست؟
۱۲۲	– انتقاد
۱۲۳	– نظر علامه طباطبائی
۱۲۵	– تکیه‌گاه شناخت
۱۲۶	– تألیفات و تأثیر فرهنگی
۱۲۶	– حوزه‌ی فلسفی امام خمینی (ره)
۱۲۸	– حکیم فرزانه
۱۲۹	فصل سیزدهم: حیات فرهنگی
۱۳۰	– خاورشناسی
۱۳۱	– سنت فلسفی

۶۸	فصل هفتم: افول حکمت مشاء
۶۸	– زمینه‌ی پیدایش
۶۹	– غزالی
۷۰	– فخر رازی
۷۱	فصل هشتم: حکمت اشراق
۷۱	– شهاب‌الدین سهروردی
۷۳	– آثار و تألیفات
۷۴	– روش اشراقی
۷۵	– مدارج دانایی
۷۶	– منابع حکمت اشراق
۷۶	– حقیقت واحد
۷۷	– تمثیل اشراق
۷۸	– جغرافیای عرفانی
۷۸	– آفرینش و اشراق
۷۹	– قاعده‌ی امکان اشرف
۸۰	– مراتب انوار
۸۱	– ارتباط انوار
۸۱	– نظریه‌ی شناخت
۸۲	– علم حصولی و حضوری
۸۳	– معلوم بالذات ، معلوم بالعرض
۸۴	– علم به نفس و احوال آن
۸۵	– اشراق نفس
۸۵	– مشرق‌ها و مغرب‌ها
۸۶	– مشرق اصغر و اکبر
۸۷	– حکایات تمثیلی
۸۸	– اهمیت فلسفه‌ی اشراق
۸۹	فصل نهم: جریان‌های فکری عالم اسلام
۸۹	– عرفان و کلام
۹۰	– روش عرفانی
۹۱	– روش کلامی
۹۲	– نقطه‌ی اتصال